

M. MERCÈ CUARTIELLA

Vida d'escriptora

Joan Manuel Soldevilla Albertí

M. Mercè Cuartiella.
Vida d'escriptora
Joan Manuel Soldevilla Albertí

Edicions Cal·lígraf
Figueres, 2026

Primera edició — octubre de 2026

Publicació
Edicions Cal·lígraf, SL
Monturiol, 2, 1r 1a
17600 Figueres
Tel. (0034) 615 261 764
www.edicionscalligraf.com
info@edicionscalligraf.com

Disseny i maquetació
Plàcid Busquets

Impressió
DC Plus, Serveis Editorials

Correcció
Núria Garcia Caldés

© del text
Joan Manuel Soldevilla Albertí

© de les fotografies
Arxiu Joan Manuel Soldevilla

Il·lustració de coberta
Plàcid Busquets

ISBN
979-13-992298-1-3

Dipòsit legal
GI 1478-2026

© d'aquesta edició
Edicions Cal·lígraf, SL

*Queda rigorosament prohibida,
sense l'autorització per escrit
dels titulars del copyright,
la reproducció parcial o
total d'aquesta obra per
qualsevol mitjà o procediment,
incloent-hi la reprografia i el
tractament informàtic. Les
infraccions d'aquests drets es
troben sotmeses a les sancions
establertes a les lleis.*

Aquest llibre ha estat imprès
en paper procedent de boscos
certificats FSC® ben manejats
i d'altres fonts controlades.

Taula

La primera vegada	7
Els orígens	13
La dimensió desconeguda	19
<i>Et in Arcadia ego</i>	25
<i>The times are changing</i> (a pitjor)	31
Primers escrits	35
Donetes	43
Camí de llum	53
Grans esperances... en temps difícils	59
<i>Un homme et une femme</i>	67
Horitzons llunyans	73
El desembarcament a l'Empordà	77
La llum d'Espolla	89
A la casella de sortida	93
Amunt el teló	101
La Bernard Pivot de l'Empordà	107
Un nou camí laboral	111
Ha nascut una estrella	115
Cap a Marsella	123

Actuar al Liceu	127
Figuerenca, ara sí	131
Viatges insospitats i nous llibres	135
Explorant noves vies	141
Nous temps, nous reptes	147

La primera vegada

La primera vegada que vaig veure la Mercè Cuartiella va ser el primer dia de la Universitat. Era la tardor de 1982 i el país vivia una estranya etapa d'efervescència, un d'aquells moments d'entusiasme col·lectiu en què tot semblava possible. El fracàs del cop d'estat de l'any anterior consagrava de manera definitiva la nova restauració borbònica, i el sentiment generalitzat era que, un cop superat el 23-F, no hi havia involució possible. El futur era nostre. Això crèiem.

Era un bon moment per començar els estudis universitaris, una nova etapa de la vida, perquè podíem pensar, per primer cop en decennis, que les coses podien anar endavant en una terra que, fins ara, s'havia entossudit a ser *covarda, vella i salvatge*. En l'ambient es flairava l'imminent triomf del Partit Socialista —tindria lloc el 28 d'octubre, poques setmanes després de l'inici de les classes—, s'acabava de celebrar el Mundial 82 —que havia mostrat una cara amable i eficient del país arreu del món— i els sectors conservadors, sempre inquietants

i inquiets, estaven il·lusionats i alhora aplacats preparant la visita del Sant Pare, recordem tot aquell fervor papista: *Totus Tuus, Juan Pablo segundo, te quiere todo el mundo...* La Transició s'anava tancant definitivament i podíem començar a creure que algun dia, com somniava Espriu, seríem *gent neta i noble, culta, rica, lliure, desvetllada i feliç*. Innocència de quan tens divuit anys.

L'escassetat d'oferta universitària d'aquells anys i la superpoblació de futurs alumnes d'estudis superiors va fer que, uns estudis més aviat minoritaris com els de Filologia, estiguessin saturats. Per sorprenent que sembli, aquell curs 82-83 es van haver de programar fins a cinc grups de més de cent alumnes al llarg de la jornada: dos al matí i tres al vespre i nit; al final dels estudis, però —potser Darwin tenia raó— en arribar a cinquè, el darrer curs de la carrera, només hi havia un grup diürn i un de vespres que, tot s'ha de dir, no era gaire nombrós.

Per motius diversos, vaig escollir el grup de primera hora de la tarda, que era el que més bé quadrava amb els meus interessos i obligacions laborals; d'aquesta manera, el primer dilluns d'octubre —en aquells temps es començava tard, de vegades després del Pilar— vaig arribar al claustre de la Facultat de Lletres de la Universitat de Barcelona; no hi havia entrat mai, ni quan em vaig matricular, i no puc negar que em va impressionar. No era majestuós com un escenari dels d'Oxford ni tenia la història de Salamanca o Alcalà, però, com ara, en això no ha canviat, traspuava cultura, lectures, vida, brogit,

reflexió. Tot el que un jove de divuit anys espera de la Universitat.

Un centenar de noies i nois joves, entre els quals també algú de més edat com ara funcionaris i joves empresaris que volien reprendre la seva formació humanística, ens apilonàvem a la recerca de l'aula 11 que, en un dels angles del claustre —el més allunyat del portal d'accés—, era l'espai que se'ns havia assignat per fer totes les assignatures del primer curs. Com que era un any comú, allà estàvem barrejats tots els aspirants a filòlegs, els de castellana, catalana, clàssiques, semítiques i romàniques, més d'un centenar d'estudiants ens agermanàvem en un *totum revolutum* força mal planificat, però alhora molt excitant.

Ningú no coneixia ningú, i les mirades expectants, atemorides, displicents o amistoses es barrejaven mentre anàvem entrant per l'estreta porta que permetia accedir a l'aula, una sala de grans dimensions d'estructura esglaiada, amb seients abatibles individuals i unes llargues superfícies per disposar els fulls i prendre apunts. Per timidesa o petulància, aprofitant que havia entrat dels primers, vaig pujar fins a la darrera bancada, a dalt de tot d'aquella mena d'amfiteatre rectangular i, des d'aquella posició privilegiada, a tocar del passadís central, contemplava aquella sala impressionant, amb la taula del professor i una pissarra enorme convertides en gresol de totes les mirades, amb els amplíssims finestrals a banda i banda que permetien que entrés la llum, i la fusta vella

i venerable del terra i els seients... tot plegat acollint-nos com abans havia acollit tants alumnes que, amb el temps, també van esdevenir vells i venerables.

El lloc on estava assegut era una talaia privilegiada per veure entrar tothom; de vegades, ho feien en petits grupets o en parelles, potser amics d'institut o d'escola que es retrobaven per sorpresa, però majoritàriament els alumnes accedien a l'aula 11 de manera individual; veies qui entrava capcot i una mica avergonyit, el qui buscava desesperadament una cara amiga per no sentir-se perdut o el que ho feia amb un posat una mica «famfa», demostrant a tots els presents que acabava d'entrar el nou poeta *maudit* de la literatura del país o la futura *enfant terrible* de la filologia nacional.

I llavors la vaig veure. Era ella, la Cuartiella. Va entrar amb pas segur, amb el cos lleugerament tirat endavant, un gest que amb el temps sabia llegir com de prevenció i reticència davant d'una nova situació. Duia una camisa no gaire moderna i uns pantalons texans, i mostrava una mirada una mica desafiant, però el que la diferenciava de les altres noies —em fixava especialment en elles, les noies— era el fet d'anar amb els cabells curts i dur unes ulleres de pasta; poques mostraven tant de caràcter en temps de lletilles, permanents i llargues cabelleres. Duia la carpeta fortament agafada amb els dos braços, escut protector davant la incertesa, i m'agradaria poder recordar si anava amb sabatilles esportives o sabates, però el cert és que eren els seus cabells curts i les ulleres

el que m'atreia més l'atenció. La vaig observar potser més del compte, i vaig desitjar que no s'assegués a les primeres bancades, que començaven a emplenar-se, que anés pujant lentament pel passadís central, rebutjant els seients que se li oferien fins a arribar al final de l'aula. I que així, finalment i de manera irreversible, s'assegués al meu costat.

No ho va fer, es va asseure a la segona fila, en companyia d'una noia i un noi que, semblava, acabava de conèixer. No va mirar cap a on jo era, va entrar el professor Quetglas i va començar la primera classe. A partir de llavors vam anar plegats durant gairebé totes les assignatures de la carrera, centenars d'hores compartides, però no va parlar amb mi fins al cap de cinc anys, quan tot just començava el darrer curs. I tot i això recordo com si fos ahir el primer dia que vaig veure la Cuartiella.

Els orígens

La nostra vida comença molt abans de la nostra, amb la família que arrosseguem, amb *todo lo que encima me echaron desde antes de nacer*, que deia Pedro Salinas. Els orígens de Maria Mercè Cuartiella Todolí cal anar a buscar-los als extrems del país, a punta i punta del territori, una característica que podríem considerar anecdòtica, però que potser és una bona clau per entendre alguns dels seus trets de caràcter. Algú que s'arrela a les salvatges muntanyes dels Ports, molt a prop del Maestrat o a les entramuntanades platges de l'Empordà té molts números per ser algú carregat de caràcter.

De la branca familiar materna, Todolí Darnaculleta, per una banda, sabem que els Todolí procedien, temps era temps, d'una població valenciana anomenada Montixelvo; Todolí i Montixelvo són noms que tenen un inevitable aroma italià, flaire de tarantel·les i de vins de la Campània potser, però que es van anar esllanguint quan, ja des d'inicis del segle XIX, la família es va desplaçar a Barcelona. Per la banda dels Darnaculleta, els orígens són

inequívocament guixolencs, és un cognom força freqüent en aquelles contrades; a finals del segle XIX, malgrat que Sant Feliu de Guíxols era una zona relativament pròspera gràcies a la indústria del suro, la bonança no els va arribar i també es van desplaçar a Barcelona. Així, poc abans de la guerra, dos descendents d'aquestes nissagues, l'Armando Todolí i la Mercè Darnaculleta, es van casar; ell, obrer, ella, mestressa de casa, i es van instal·lar a l'industriós i industrial barri del Poblenou, en aquell temps un barri fabril, obrer, català i catalanista.

Per la part paterna, la dels Cuartiella Benet, els orígens estan clarament arrelats a la comarca dels Ports, on també és freqüent el primer dels cognoms. El nucli originari de la part de la família que entronca amb la Mercè Cuartiella es troba en un petit poble de la comarca, Vallibona, al qual s'accedeix tot prenent un trencant de la carretera que va de Vinaròs a Morella. El poblet es troba al fons d'una vall, i en algun moment va ser incomprendiblement pròsper, tot i que ja a finals del XIX es va començar a despoblar i la gent va marxar a les poblacions properes o a la capital. Ara el poble ha pres de nou volada gràcies al fet que molts descendents, escampats arreu, han decidit tornar-hi, sobretot els mesos d'estiu, i han refet cases i carrers. Igualment, abans de la guerra un jove Andreu Cuartiella es va casar amb la també vallibonenca Cinta Benet i es van establir al Poble-sec de Barcelona, per traslladar-se, després, al Poblenou.

Hem parlat de joves parelles casades als anys trenta,

mala època per emprendre una nova vida; inevitablement, tots ells van veure la seva escapçada per la guerra. L'Armando Todolí va anar al front, sembla que més aviat integrat als serveis de comunicació, i va tornar amb pocs traumes —potser pel seu tarannà fotetes— i amb un munt d'anècdotes que explicava sovint a les reunions familiars. Després dels anys de trinxera, va reprendre la seva vida, va tornar a la fàbrica on treballava i va impartir, durant un temps, classes de balls de saló, que es veu que era un Fred Astaire local; va tenir dos fills, l'Armando, mort prematurament a causa de la tuberculosi a vint-i-tres anys i la Margarita, la que seria mare de la Mercè.

L'Andreu Cuartiella també va anar a la guerra a defensar la República, i ho va fer amb entusiasme, carregat d'ideals i d'esperances, com tants joves de la seva generació; deixava dos fills, l'Andreu i la Mercè, que no arribaven als cinc anys cap dels dos, i una muller. No va tornar mai. Va morir a la batalla de l'Ebre, com tants altres malaguanyats, i no se'n va trobar mai el cadàver. Mentre la nena passava la infantesa al poble, el nen Andreu va haver de créixer en condicions tremendament dures, a Barcelona, amb la mare, fill de vídua del bàndol dels vençuts en una societat fosca, revengista i cruel. Ell seria el pare de la Mercè.

A finals dels anys cinquanta, l'Andreu i la Margarita es van conèixer en una sala de ball del barri, l'Apol·lo. Ell feia de xofer de camions i de mecànic i havia dut una vida una mica tarambana fins aquell moment. Ella era

una bona noia, modista, molt joveneta; es duïen vuit anys de diferència. Tots dos eren guapos, ell tenia un aire de Richard Windmark i ella, de Kim Novak. Era el moment de posar ordre a la vida i així, l'any 1960, es van casar. Però la Barcelona d'aquells anys no era Hollywood, era una ciutat pobre, trista i força sòrdida, i davant de l'escassetat d'habitatge i al bell mig de les estretors econòmiques, la jove parella va anar a viure amb els pares de la Margarita, que acabava de perdre el seu germà, al carrer Pujades, al 108.

Aquesta adreça és important, clau, en la biografia de la nostra escriptora, perquè aquí va néixer el 15 d'agost de 1964. En aquells anys ja era el més habitual donar a llum a les clíniques i centres hospitalaris, però la família Cuartiella Todolí va decidir que els fills naixerien a casa; els motius són ignots, però suposo que responien a l'aforisme *com a casa, enlloc*; per aquesta raó hi van arribar al món el gran dels fills, l'Armando, la Mercè i després l'Andreu; més endavant, la petita, la Marga, als anys setanta, ja ho va fer en una clínica. Els temps havien canviat.

La casa era un vell edifici de dos pisos, molt gran, que temps enrere devia haver estat senyorívol; de fet, les habitacions sota sostre havien correspost al servei domèstic. Però poc quedava de l'esplendor d'antany; ara era una casa llogada pels Todolí que ocupaven la primera planta, amb golfes i terrat. Els baixos els feia servir de magatzem una empresa familiar de joguines. El barri era el més pur Poblenou: carrers amples, fàbriques, magatzems i negocis

de transport de mercaderies. Durant la setmana era un no parar de gent amunt i avall, i amb molt de trànsit de camions i furgonetes, però el cap de setmana era un lloc més aviat solitari, gairebé desert. La casa, ja centenària quan la Mercè era petita, encara roman dempeus, tapiada i envoltada d'edificis mig abandonats; aquella zona del barri, que sembla haver escapat a la febrada transformadora dels darrers decennis, conserva contra tot pronòstic el ressò de tot allò que va ser el veritable Poblenou. Avui la finca —una genuïna casa natal de l'autora on no està prevista mai cap visita— sembla ocupada per algun artista, o potser per un col·lectiu alternatiu que ha fet una intervenció creativa a la façana decorant-la amb roselles ben vermelles; la darrera vegada que hi vam passar, hi havia plantes al terrat i roba estesa.

Com que a l'habitatge hi sobrava espai i només entraven els sous dels dos homes de la casa, la família va decidir llogar habitacions a gent de confiança, inquilins que paguessin quan tocava i que no portessin problemes. Van trobar els llogaters ideals en uns nois bascos i navarresos que es dedicaven a la lluita lliure i que triomfaven als rings del Price, la sala de la cantonada de Floridablanca amb Casanova, tan popular en aquells anys amb les seves vetllades de boxa i de *pressing catch*; eren xicots de poble, senzills i nobles, que havien trobat en aquest esport-espectacle un camí professional tan insospitat com ben pagat, una oportunitat que els havia permès viatjar, veure món i recollir una bona picossada

de diners. Un d'ells, Miguel Galarza, natural d'Urdiaín, un llogaret de la Navarra basca, que havia arribat a ser campió d'Espanya de lluita lliure, va fer amistat amb el jove matrimoni. Era natural que fos així, tenien una edat similar, il·lusions, un futur al davant: la conseqüència de tot plegat va ser que fou l'escollit per esdevenir el padrí de la Mercè. Una fotografia del bateig mostra la nena, menuda, de poques setmanes, recollida en l'imponent braç del lluitador; de fet, a la petita Mercè gairebé ni se la veu, però cal reconèixer que no està malament començar la vida sota una protecció d'aquesta mena.